

Ewa Gubernat

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE A NABYWANIE PRAWA DO ŚWIADCZEŃ W ZJEDNOCZONEJ EUROPIE

1. Wstęp

Ubezpieczenia społeczne pełnią w polityce każdego państwa jedną z ważniejszych funkcji. Gwarantują one społeczeństwu nie tylko bezpieczeństwo socjalne, ale również możliwość finansowego wsparcia w razie choroby, macierzyństwa czy nabycia uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych. Owo finansowe wsparcie systemu wynika z samej istoty ubezpieczeń. Każdy kraj ma własną politykę społeczną oraz system ubezpieczeń społecznych. Natomiast nie można mówić o dokładnej granicy polityki społecznej tylko dla swych obywateli. Nie ma tu wyraźnego progu. Problem ten nabiera jeszcze większego znaczenia, jeśli w kolejnych rozważaniach zostanie dokładnie zanalizowany aspekt migracji społeczeństwa oraz jej wpływ na system polityki społecznej państwa.

Polska należy do Unii Europejskiej od roku 2004. Dzięki członkostwu obywatele Polski, w ramach tzw. czterech swobód, mogą się również przemieszczać. Swoboda przemieszczania się daje – nie tylko Polakom, ale i pozostałym obywatelom państw członkowskich – możliwość dobrowolnej migracji, osiedlania się samodzielnie lub z rodzinami, znajdowania pracy bądź też zakładania działalności gospodarczej. W praktyce oznacza to, że prawo do przemieszczania się do innych państw mają nie tylko Polacy, ale że także obcokrajowcy mogą się osiedlać w Polsce. Powstaje zatem dylemat: czy osobom migrującym przysługuje prawo do świadczeń z tytułu przynależności do systemu ubezpieczeń społecznych, a jeśli tak, to o jakich świadczeniach można mówić? Czy wszyscy mogą mieć prawo do świadczeń? Które państwo jest gwarantem świadczeń: macierzyste, z którego pochodzimy, czy to, w którym się osiedliliśmy i w którym przebywamy? Jakie akty prawne gwarantują zatem nabywanie prawa do świadczeń?

Autorka niniejszego artykułu, poprzez analizę materiałów źródłowych, wskaże na prawne aspekty migracji ludności oraz na jej wpływ na politykę społeczną pań-

stwa, omówi również istotę koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego we Wspólnocie. Ponadto dokona analizy zakresu świadczeń we Wspólnocie przysługujących osobom migrującym oraz zasady, które rządzą wspólnotowym systemem zabezpieczenia społecznego.

2. Skoordynowany system zabezpieczenia społecznego

Obywatele Unii Europejskiej mają prawo do swobodnego przemieszczania się i osiedlania. Naturalny jest fakt, iż każdy kraj ma własny wypracowany system polityki społecznej, taki jak nabywanie prawa do świadczeń w razie choroby i macierzyństwa czy świadczeń emerytalno-rentowych, stąd też wypływa wniosek, iż w zasadzie nie ma jednego, uniwersalnego i przede wszystkim sprawdzonego modelu polityki społecznej. Każde państwo indywidualnie określa zakres świadczeń w ramach ubezpieczenia społecznego oraz sytuacje, w których można się ubiegać o świadczenia (w przypadku świadczeń emerytalno-rentowych indywidualnie ustalane są: wiek emerytalny, wymagany staż pracy, wysokość świadczeń). W związku z tym, nawiązując do wcześniej wspomnianej masowej migracji ludności, niezbędne okazało się ustalenie pewnych kanonów, norm ponadpaństwowych, które zapewniłyby obcokrajowcom niedyskryminowanie ich w państwach, w których przebywają. Takim rozwiązaniem jest unijna koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego.

Wprowadzenie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego ma na celu głównie zabezpieczenie interesów ubezpieczeniowych osób migrujących na obszarze Wspólnoty. Właściwą przesłanką owej współpracy jest to, aby migrujący obywatel nie był pozbawiony prawa do świadczeń przysługujących mu w rodzimym kraju. Dzięki temu osoby migrujące, podejmujące pracę w różnych krajach Unii, podlegają takim samym zasadom wskazującym, które państwo będzie decydowało o ich obowiązkach i prawach w ramach systemu zabezpieczenia społecznego. Oznacza to, że osoby przemieszczające się z jednego państwa członkowskiego Unii do drugiego zachowują prawo do ubezpieczenia społecznego, do świadczeń gwarantowanych przez system oraz że podlegają tym samym zasadom co osoby nieprzemieszczające się. W związku z tym prawo wspólnotowe gwarantuje wszystkim obywatelom równe traktowanie: nikt nie traci praw do świadczeń, ale też nie zyskuje więcej praw niż osoby, które w ogóle nie zmieniają miejsca pobytu.

Gwarantują to następujące akty prawne [*Ubezpieczenie społeczne w Unii...* 2005, s. 5]:

1. Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.Urz. WE L 149 z 5 lipca 1971 r.).

2. Rozporządzenie Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.Urz. WE L 74 z 27 marca 1972 r.).

3. Rozporządzenie Rady (WE) nr 859/03 z dnia 14 maja 2003 r. rozszerzające przepisy rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 i rozporządzenia (EWG) nr 574/72 na obywateli państw trzecich, którzy nie są jeszcze objęci tymi przepisami wyłącznie ze względu na ich obywatelstwo (Dz.Urz. WE L 124 z 20 maja 2003 r.).

Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego aprobuje zatem odmienność, wielość i różność istniejących systemów. Niemniej jednak obowiązują wspólne przepisy, chroniące obywateli całej Europy. Ponadto, co jest istotne, jeśli istnieje jakakolwiek kolizja czy też rozbieżność między prawem krajowym a wspólnotowym, to zawsze ważniejsze jest prawo wspólnotowe. Obowiązuje ono w państwach [<http://www.mps...> 2006] wymienionych w tab. 1.

Tabela 1. Państwa objęte koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego

Grupa państw	Wyszczególnienie
Kraje członkowskie Unii Europejskiej	Austria, Belgia, Cypr, Czechy, Dania (z wyłączeniem Grenlandii i Wysp Faro), Estonia, Finlandia, Francja (w tym również obszar Reunion, Martyniki, Gwadelupy, Gujany Francuskiej), Grecja, Hiszpania, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Holandia, Polska, Portugalia (w tym również obszar Madery i Azorów), Słowacja, Słowenia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania (łącznie z Gibraltarem, ale bez Wysp Man i Wysp Normandzkich)
Kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego nienależące do Unii Europejskiej	Islandia, Liechtenstein, Norwegia
Pozostałe	Szwajcaria (koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego ogranicza się tylko do „starych” państw członkowskich)

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.zus.pl.

Koordinacją systemów wspólnotowych są objęci zarówno ci obywatele, którzy byli lub też będą ubezpieczeni w dwóch lub więcej państwach członkowskich, oraz ci, którzy są lub będą ubezpieczeni w jednym państwie członkowskim, a mieszkają w innym państwie. Jak podają biuletyny informacyjne ZUS [*Emerytury i renty...* 2005, s. 10], koordynacją tą objęte są osoby przemieszczające się na terenie Unii, spełniające wiele warunków (zob. tab. 2).

Tabela 2. Warunki dotyczące podlegania skoordynowanemu systemowi ubezpieczeń społecznych

Kryterium	Wyszczególnienie
Obywatelstwo	– to obywatele państw członkowskich i mieszkający w jednym z państw członkowskich – to tzw. bezpaństwowcy lub, inaczej, uchodźcy legalnie zamieszkujący obszar państw członkowskich Unii Europejskiej – to obywatele państw trzecich (niewymienionych w tab. 1), legalnie mieszkający w państwach członkowskich Unii Europejskiej
Wykonywanie/podejmowanie pracy	– osoby, które wykonują działalność zawodową jako pracownicy (umowa o pracę, umowa zlecenie, umowa agencyjna itp.) – osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek – osoby niebędące już aktywne zawodowo, które wcześniej były ubezpieczone przynajmniej w jednym państwie członkowskim – osoby będące członkami rodzin wymienionych wyżej osób bądź też osoby pozostałe przy życiu po śmierci tych osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [*Ubezpieczenia społeczne osób...* 2005, s. 6-7].

Ubezpieczenia społeczne gwarantują uzyskiwanie świadczeń nie tylko z tytułu chorób i macierzyństwa, ale również z tytułu uprawnień emerytalno-rentowych, toteż znalazły się one w ramach omawianej koordynacji; zob. tab. 3.

Tabela 3. Zakres świadczeń objętych koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego

Charakter świadczenia	Typ świadczenia
Świadczenia z tytułu choroby/macierzyństwa	– wynagrodzenie chorobowe – zasiłek chorobowy – świadczenie rehabilitacyjne – zasiłek wyrównawczy – zasiłek macierzyński – zasiłek opiekuńczy
Świadczenia emerytalno-rentowe	– emerytura – renta z tytułu niezdolności do pracy – renta szkoleniowa – renta z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej – renta rodzinna – dodatek pielęgnacyjny – dodatek do renty rodzinnej dla sieroty zupełnej – zasiłek pogrzebowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [*Świadczenia z tytułu...* 2005, s. 10; *Emerytury i renty...* 2005, s. 13].

3. Podstawowe zasady koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

W zjednoczonej Europie obywatele zachowują prawo do swobodnego przemieszczania się. Zastosowanie unijnych uregulowań nie byłoby zasadne, gdyby nie obowią-

zywały dodatkowe umowne zasady [Radzik-Kazenas 2003, s. 40-45]. Obywatele mogą nabywać prawo do rozmaitych świadczeń, ale zasady pozostają niezmienione.

Najważniejszą zasadą koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego jest tzw. **zasada równego traktowania**, o której jest mowa w art. 3 rozporządzenia 1408/71. Jej istotą jest fakt, że obywatele jednego państwa członkowskiego przebywający w innym państwie członkowskim zachowują takie same obowiązki oraz korzystają z takich samych praw jak obywatele tego państwa. Zasada ta wyklucza jakąkolwiek dyskryminację z racji innego obywatelstwa bądź też w zakresie udzielania świadczeń.

Kolejną zasadą jest **zasada jednego ustawodawstwa**. Zgodnie z teorią zarządzania można być podległym tylko jednemu przełożonemu, jednej jednostce itp. Wielozależność nie jest dobrym rozwiązaniem w długim okresie, dlatego też w Unii przyjęto również takie rozwiązanie. Domeną zasady jednego ustawodawstwa jest to, że ubezpieczony podlega prawu tylko jednego państwa. Z zasadą jednego ustawodawstwa wiąże się **zasada miejsca pracy**, zgodnie z którą ubezpieczony podlega ubezpieczeniom społecznym w tym państwie, w którym wykonuje pracę. Zatem zmienną decyzyjną, które prawo jest właściwe, stanowi miejsce wykonywania pracy tzw. *lex loci laboris*. Zasady te są istotne, ponieważ wyraźnie wskazują prawo, któremu podlega ubezpieczony, a ponadto miejsce, do którego należy opłacać składki ubezpieczeniowe. Można wyróżnić tutaj kilka przypadków (zob. tab. 4).

Kolejną ważną zasadą, która również decyduje o nabyciu przez ubezpieczonego prawa do świadczeń, jest **zasada sumowania okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub zamieszkania**. Świadczenia z zakresu ubezpieczeń społecznych charakteryzują się tym, że właściwie, by nabyć do nich prawo, należy udowodnić tzw. niezbędny okres wyczekiwania. Może to być np. wymagany przez prawo staż ubezpieczeniowy oraz pracy, a w niektórych państwach nawet okres zamieszkania. Ma to szczególne znaczenie zwłaszcza dla nabywania uprawnień do świadczeń emerytalnych¹. W związku z tym osoby nader często migrujące mogłyby mieć problem, kiedy i który okres ich życia zostanie skalkulowany w celu nabycia praw do świadczeń społecznych. Nadrzędnym celem przyświecającym omawianej zasadzie jest więc to, że umożliwia ona przyznanie prawa do świadczeń osobom, które

¹ Problem migracji w Polsce przybrał znaczne rozmiary szczególnie w roku 2006. Sytuacja ta niekorzystnie wpłynęła na zasoby polskiej siły roboczej. Niskie wynagrodzenie, zbyt wysokie obciążenia podatkowe powodują, iż Polacy coraz częściej decydują się na tzw. wędrowki za chlebem do szczególnie popularnych krajów, jak Wielka Brytania, Irlandia czy Niemcy. Trudno jest również ustalić, iż kraje, do których się udają, są docelowym miejscem osiedlenia się. W związku z tym mógłby powstać problem z nabywaniem prawa do świadczeń emerytalnych, podczas którego, jak wiadomo, należy wykazać się dość znacznym okresem ubezpieczeniowym. Dlatego w myśl zasady o sumowaniu okresów ubezpieczenia, zatrudnienia i zamieszkania uniknięto sytuacji, w której pracownicy migrujący dość często i podlegający ubezpieczeniu kolejno w kilku państwach nie mieliby prawa do emerytur z powodu zbyt krótkiego okresu ubezpieczenia w każdym z tych państw, chociaż łączny okres ubezpieczenia we wszystkich tych krajach z pewnością byłby wystarczający.

Tabela 4. Szczególne przypadki zastosowania zasady *lex loci laboris*

Wyszczególnienie/ /przypadek	Właściwe prawodawstwo
1	2
Ubezpieczony pracuje w jednym państwie członkowskim, a mieszka w innym państwie członkowskim	Osoba pracująca lub prowadząca działalność gospodarczą na własny rachunek w państwie członkowskim innym niż rodzimy kraj/kraj stałego zameldowania podlega systemowi ubezpieczeń społecznych w państwie, w którym podjęła pracę lub prowadzi działalność gospodarczą
Ubezpieczony pracuje/prowodzi działalność gospodarczą jednocześnie w dwóch państwach członkowskich, ale mieszka tylko w jednym z nich	Osoba pracująca/wykonująca działalność gospodarczą w co najmniej dwóch państwach członkowskich podlega systemowi ubezpieczeń społecznych tego państwa, w którym mieszka i pracuje/wykonuje działalność gospodarczą. Szczególnym przypadkiem jest sytuacja, w której pracownik jest zatrudniony jednocześnie w kilku państwach członkowskich, natomiast nie mieszka w żadnym z nich, tzn. ani w państwie, w którym siedzibę ma pracodawca, ani w państwie, w którym prowadzi swoją działalność. Wówczas zastosowanie znajdują przepisy kraju, na terenie którego znajduje się siedziba pracodawcy
Ubezpieczony pracuje w jednym z państw członkowskich, a w innym prowadzi działalność gospodarczą	Ubezpieczony podlega ubezpieczeniom społecznym tego państwa, w którym został zatrudniony na tzw. etacie, bez względu na miejsce zamieszkania
Ubezpieczony będący marynarzem	Ubezpieczony będący marynarzem (bez względu na to, czy jest pracownikiem, czy osobą prowadzącą własną działalność gospodarczą) podlega ubezpieczeniom społecznym tego państwa, pod którego banderą pływa statek, na którym pracuje (jest to tzw. zasada bandery). Niemniej jednak od owej zasady są wyjątki: – marynarze oddelegowani przez własnego pracodawcę do pracy na jego rzecz na pokład obcego statku (pływającego pod banderą innego państwa) podlegają w okresie do 12 miesięcy prawu państwa, z którego zostali oddelegowani; po upływie 12 miesięcy okres oddelegowania może zostać wydłużony o kolejne 12 miesięcy – marynarze pracujący na statku jako przedsiębiorcy (osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek) podlegają przepisom prawnym w zakresie ubezpieczenia społecznego państwa, z którego pochodzą, pod warunkiem iż okres pracy na statku nie przekracza 12 miesięcy, z zastrzeżeniem, iż może on ulec wydłużeniu o kolejne 12 miesięcy – marynarze polscy pracujący na pokładach statków norweskich – zgodnie z zawartym specjalnym porozumieniem z dnia 02.07.2004 r. na podstawie art. 17 rozporządzenia 1408/71 są objęci polskim prawem ubezpieczeń społecznych, pomimo tego że nie są pracownikami oddelegowanymi ani też nieprowadzącymi w Polsce działalności gospodarczej na własny rachunek
Ubezpieczony będący urzędnikiem państwowym	Ubezpieczony będący urzędnikiem państwowym podlega systemowi ubezpieczeń społecznych tego państwa członkowskiego, które aktualnie go zatrudnia

1	2
Ubezpieczony będący członkiem personelu lądowego lub powietrznego (transport międzynarodowy lądowy lub powietrzny)	Ubezpieczony będący członkiem personelu międzynarodowego (lądowego lub powietrznego) w przedsiębiorstwie zajmującym się transportem ludzi lub towarów, którego siedziba mieści się na terenie jednego z państw członkowskich, podlega przepisom ubezpieczeń społecznych państwa, w którym znajduje się siedziba pracodawcy. Wyjątek od tej zasady stanowią dwa przypadki: – ubezpieczony, będący pracownikiem oddziału lub przedstawicielstwa firmy transportowej na obszarze poza terytorium państwa członkowskiego (w którym zresztą znajduje się siedziba tego przedsiębiorstwa transportowego), podlega uregulowaniom prawnym z zakresu ubezpieczeń społecznych tego państwa członkowskiego, na terenie którego znajduje się oddział lub przedstawicielstwo, np. francuskie linie lotnicze mające przedstawicielstwo w Polsce i zatrudniające tam pracowników zobowiązane jest ubezpieczyć pracowników w polskim systemie ubezpieczeń społecznych – ubezpieczony będący członkiem personelu firmy transportowej, ale wykonujący pracę w większym udziale w państwie, w którym mieszka na stałe, podlega prawu ubezpieczeń społecznych państwa, w którym wykonywany jest większościowy udział pracy; zasada ta również znajduje zastosowanie w sytuacji, kiedy firma nie ma w tym kraju ani przedstawicielstwa, ani oddziału; oznacza to, że jeśli siedziba firmy mieści się w innym państwie członkowskim, a praca świadczona na jego rzecz odbywa się na terenie innego państwa członkowskiego, gdzie nie ma stałego przedstawicielstwa, to czynnikiem decydującym o właściwym prawodawstwie jest miejsce zamieszkania osoby świadczącej ową pracę

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Świadczenia społeczne... 2005, s. 22-26].

wpierw nie osiągnęły w danym państwie wymaganego okresu ubezpieczenia. Zasada sumowania okresów ubezpieczenia, zatrudnienia i zamieszkania² określa, że jeśli ubezpieczony w jednym kraju wykazuje zbyt krótki okres ubezpieczenia, by nabyć prawo do świadczeń, to dodatkowo mogą zostać uwzględnione okresy ubezpieczenia, zatrudnienia bądź też zamieszkania w innych krajach, o ile, oczywiście, te okresy są obligatoryjne do nabycia prawa do świadczeń. Ta zasada jednakże nie dotyczyła wszystkich. W Polsce sumowanie okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub zamieszkania dotyczy tylko uczestników tzw. starego systemu emerytalnego, czyli osób urodzonych w okresie od 1 stycznia 1949 r. do 1 stycznia 1969 r. Ponadto w praktyce sumowanie znajduje zastosowanie tylko, jeżeli ubezpieczonemu brakuje pewnego okresu niezbędnego do uzyskania świadczenia emerytalnego. Wówczas do ogólnego stażu w Polsce doliczany jest staż pracy za granicą lub odwrotnie: do stażu pracy za granicą doliczany jest udowodniony staż pracy w Polsce. Przy obliczaniu okresów niezbędnych do nabycia uprawnień do emerytury udowodniony staż ubezpieczeniowy może okazać się wystarczający. Natomiast jeśli ubezpieczony potrafi

² Dokładnie zasada ta została zaprezentowana w art. 18 rozporządzenia nr 1408/71 oraz art. 16 rozporządzenia 574/72.

udowodnić znacznie dłuższy staż niż deklarowany przez prawo, to zsumowane zostaną wszystkie okresy ubezpieczenia i ubezpieczony otrzyma wyższe świadczenie.

Reasumując, generalną zasadą ustalania prawa, przyznawania oraz wyliczania świadczeń emerytalno-rentowych, z wyjątkiem renty wypadkowej, jest to, że każdy kraj, w którym pracował ubezpieczony, ustali prawo do świadczeń na podstawie obowiązujących w danym państwie rozwiązań legislacyjnych. Każdy z krajów świadczeniodawców ustali również wysokość świadczenia odpowiednio do długości okresu ubezpieczenia. W związku z tym najważniejsze okresy życia każdego ubezpieczonego, nieodzowne w ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno-rentowych, to [Jak dostać... 2005, s. 20]:

- okresy opłacania składek, zatrudnienia lub też prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek jako tzw. okresy składkowe,
- okresy nieskładkowe, czyli karencja w opłacaniu składek na ubezpieczenia społeczne, do których zaliczane są np. studia,
- okresy zamieszkania w obcych krajach, o ile są one niezbędne do uzyskania świadczeń i są potwierdzone właściwymi dokumentami.

Ostatnią z zasad w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego jest **zasada zachowania praw nabytych lub eksportu świadczeń**, w myśl której, jeśli ubezpieczonemu przyznano świadczenie społeczne w jednym państwie członkowskim, to może on bez konsekwencji zamieszkać w innym państwie członkowskim, nie tracąc jednocześnie prawa do nabytych świadczeń. Zostaną one przesłane ubezpieczonemu do aktualnego miejsca zamieszkania. Drugi aspekt tejże zasady to sytuacja realności ochrony ubezpieczeniowej. Oznacza to, że jeśli ubezpieczony nabył prawo do świadczenia społecznego w jednym państwie członkowskim i zdecydował się zamieszkać w innym państwie członkowskim, to owo świadczenie nie może zostać zawieszone, zmniejszone lub zamienione na inne, alternatywne. Państwo przyznające świadczenia zobowiązane jest do ich wypłaty (sam fakt zawieszenia wypłaty świadczenia zaprzeczałaby unijnej zasadzie swobodnego przemieszczania się i zasiedlania). Zasada zachowania praw nabytych lub eksportu świadczeń dotyczy w szczególności takich grup osób, jak:

- osoby na stałe zamieszkujące w innym państwie niż państwo wypłacające świadczenia,
- osoby będące przygranicznymi pracownikami,
- osoby przebywające czasowo za granicą,
- osoby oddelegowane do pracy za granicą,
- osoby, które powróciły do kraju stałego zamieszkania bądź też zmieniły kraj stałego zamieszkania podczas choroby, pod warunkiem że wyraziła na to zgodę właściwa instytucja ubezpieczeniowa,
- osoby, które wyjechały do innego państwa członkowskiego, by podjąć tam specjalistyczne leczenie.

4. Podsumowanie

Proces ciągłego przemieszczania się ludności i masowej migracji jest jednym z podstawowych zagadnień polityki społecznej każdego z państw członkowskich zjednoczonej Europy u progu XXI w. Jest to proces, którego w żadnym wypadku nie można bagatelizować. Nie jest również nowością, iż główną z przyczyn zmiany miejsca zamieszkania są czynniki ekonomiczne bądź pozaekonomiczne: społeczne, kulturowe [Budnikowski 2006, s. 156-157]. Niemniej jednak za najważniejsze uznaje się: pogoń za pieniądzem, czyli wędrowni za chlebem, rozwój międzynarodowych korporacji, dzięki którym świat staje się małą, globalną wioską, zbyt wysokie obciążenia podatkowe w kraju macierzystym, wojny w trzecich krajach (stąd mamy coraz więcej mniejszości narodowych), więzy krwi itp. W związku z tym bardzo ważne jest, by każde państwo członkowskie, obok własnych uregulowań dotyczących systemu świadczeń społecznych, respektowało również ponadnarodowe ustalenia w zakresie gwarantowania, przyznawania, wypłacania świadczeń społecznych osobom migrującym.

Ze względu na nieustannie utrzymującą się tendencję do starzenia się społeczeństw w wielu krajach będzie przybywać potencjalnych świadczeniobiorców z tytułu choroby czy uprawnień emerytalno-rentowych [Czepulis-Rutkowska 2005, s. 358]. Zatem niedopuszczalne jest tolerowanie „pseudobałaganu prawnego” w zakresie przyznawania świadczeń osobom przemieszczającym się. Odpowiedzią państw członkowskich na różnorodne systemy ubezpieczeń społecznych (respektujące również prawo wspólnotowe) jest skoordynowany system zabezpieczenia społecznego oraz generalne zasady nim rządzące. Podstawowym ekonomicznym jego uzasadnieniem jest fakt, że społeczeństwo nie jest w stanie zapewnić sobie odpowiednich dochodów na wypadek choroby czy starości. W związku z tym niewątpliwie ważnym aspektem ponadnarodowych porozumień jest właściwa konstrukcja systemu zabezpieczenia społecznego gwarantującego uzyskanie niezbędnych świadczeń osobom niezdolnym do wykonywania jakiejkolwiek pracy.

Literatura

- Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, wydanie III zmienione, PWE, Warszawa 2006.
- Czepulis-Rutkowska B., *Jednolita przestrzeń emerytalna Unii Europejskiej*, [w:] *Jednolity rynek ubezpieczeń w Unii Europejskiej. Procesy rozwoju i integracji*, red. J. Monkiewicz, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa 2005.
- Emerytury i renty przyznawane i wypłacane przez ZUS z zastosowaniem przepisów prawnych Unii Europejskiej*, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Biuro Rent Zagranicznych, Warszawa 2005.
- <http://www.mps.gov.pl/index.php?gid=57>, 20.12.2006.

- Jak dostać emeryturę i rentę w UE*, Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa 2005.
- Radzik-Kazenas B., *Podstawowe zagadnienia z zakresu integracji Europejskiej. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego*, wydanie II, stan prawny na dzień 31.05.2003, ZUS 2003
- Świadczenia społeczne w UE w pigułce. Zasady opłacania składek*, Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa 2005.
- Świadczenia z tytułu choroby i macierzyństwa w UE*, Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa 2005.
- Ubezpieczenia społeczne osób przemieszczających się w Unii Europejskiej*, ZUS, Warszawa 2005
- Ubezpieczenie społeczne w Unii Europejskiej. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego*, informator ZUS, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Biuro Integracji Europejskiej, Warszawa 2005.

SOCIAL INSURANCES IN UNITED EUROPE

Summary

The process of continuous relocation of the population is one of the basic problems of social politics of member states of United Europe at the threshold of the 21st century. Economic factors as well as non-economic (social and cultural) are reasons for mass migration. Among them the most important are as follows: the money chase, development of international corporations, the concept of a global village, high tax loads in the home country, increase in national minorities population due to wars in the third world countries, bonds of blood etc. Therefore, each member state should respect not only domestic social security regulations but also international agreements concerning rights of immigrants to social security benefits.